

מפגש מס' 48

לימוד בקבוצות

ספר ישעיהו פרקים י"ז - כ"א

נושא השיעור: משאות הגויים בספר ישעיהו

קבוצה א - משא מואב (פרקים ט"ו-ט"ז)

לימדו את משא מואב, מתוך תשומת לב לנקודות הבאות:

- מהי הפורענות עליה מנבא הנביא לעם זה?
- מדוע מגיעה הפורענות?
- האם ישנו מסר לישראל? אם כן, מהו?
- בחרו פסוק או שניים המבטאים לדעתכם את עיקרה של הנבואה או מטרתה.

לפניכם הסבר קצר על משא מואב:

המשא למואב מורכב בעיקר מתיאורים גיאוגרפיים של מקומות במואב, ופירוט העצב והצער שיעלה מהם בבוא הפורענות עליהם. תיאורי החורבן מתמקדים בעולם הצומח - בכרמים ובשדות שיבשו ויקמלו ואף יישדדו. בעקבות מה מנבא ישעיהו כזאת על מואב, מהקטנות שבשכנותיה של ישראל? פסוק אחד עונה על כך באמצע המשא: "שָׁמַעְנוּ גְאוֹן־מוֹאָב גַּאֲמָד גְּאוֹתוֹ וְגֵאוֹנוֹ וְעִבְרָתוֹ לֹא־יִכֶן בְּדָיו" (ט"ז, ו). ישעיהו מתייחס לגאוה גדולה של העם המואבי, אשר מביאה עליהם חורבן, בדומה לגאוות בבל (בפרקים י"ג-י"ד).

בכתובת מישע מוזכרות ערים רבות של מואב, וההות לערים המוזכרות במשא מואב. רבים מהפרשנים של המאה האחרונה מזהים את גאוותו של מואב המוזכרת בנבואה כמתייחסת לאותה מצבה מפוארת שהציב מישע להלל את כיבושיו, ומפרשים את המשא כולו כתגובה לגאוה וההתפארות של מלך מואב בניצחונו על עם ה'. (ראו במאמרו של פרופ' יהודה אליצור, ובפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן עון).

הידעת?

בשנת 1868 נתגלתה בדיבאן שבעבר הירדן (היא דיבון המקראית) מצבה של מישע מלך מואב, המתארת את מלחמותיו בישראל. המצבה שוחזרה כמעט בשלמותה, ומתואר בה בפירוט המרד שמרד מישע במלך ישראל (המתואר שם כ'בנו של עמרי') וערים רבות שכבש ממנו והשיב למואב. כתובת זו מתאימה לנאמר בספר מלכים על המרד של מישע במלך ישראל: "ומישע מלך־מואב הָיָה נֶקֶד וְהָשִׁיב לְמִלְחָתֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶהֱאֵלֶף כָּרִים וּמֵאֶהֱאֵלֶף אֵילִים צָמֵר: וַיְהִי כְמוֹת אַחְזָב וַיִּפְשַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּמִלְחָתֵי־יִשְׂרָאֵל" (מל"ב ג', ד-ה). זו הכתובת החוץ-מקראית הראשונה שנמצאה והתאימה ואישרה את הכתוב במקרא. זו גם הכתובת הזרה הראשונה שמוזכר בה שמו של ה' - בעוד מישע מתאר כיצד הביס את העיר נבו ולקח משם את 'כלי ה' לפני כמוש א-להיו.

מפגש מס' 48

לימוד בקבוצות

ספר ישעיהו פרקים י"ז - כ"א

נושא השיעור: משאות הגויים בספר ישעיהו

קבוצה ב - משא דמשק (פרק י"ז)

לימדו את משא דמשק, בפרק י"ז, מתוך תשומת לב לנקודות הבאות:

- מהי הפורענות עליה מנבא הנביא לעם זה?
- מדוע מגיעה הפורענות?
- האם ישנו מסר לישראל? אם כן, מהו?
- בחרו פסוק או שניים המבטאים לדעתכם את עיקרה של הנבואה או מטרתה.

לפניכם הסבר קצר על משא דמשק:

במשא דמשק ישעיהו מנבא על מפלתה של ארם ויחד איתה על מפלת אפרים. נראה כי המפלה המשותפת של אפרים וארם המתוארת במשא דמשק נובעת מהברית בין פקח בן רמליהו מלך ישראל ורצין מלך ארם, אשר עלו יחדיו למלחמה על אחז מלך יהודה (כפי שתואר בפרקים י"ז-ג).

יחד עם המפלה מדגיש הנביא את השארית שתותר מארם ומישראל: "וְשָׁאֵר אֲרָם כְּכַבֹּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יְהִיּוּ נְאֻם ה' צְבָאוֹת: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יְדֹל כְּבוֹד יַעֲקֹב וּמִשְׁמֵן בְּשָׂרוֹ יִרְזֶה: ... וְנִשְׁאָרְבוּ עוֹלֵלֹת כְּנֻקָּף זֵית שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר אֲרֻבְעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעֲפֵיהָ פְרִיָּה נְאֻם־ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (י"ז, ג-ו). שארית ארם וישראל מדומה כאן לעוללות - אשכולות קטנים וגרגירי ענבים הנותרים בכרם לאחר הבציר הראשוני.

נשים לב, כי בשלב זה הנביא אינו מייחד את עם ישראל על פני הגויים. הנבואה אוניברסלית, ומתייחסת לשינוי שיחול אצל כל בני האדם: "בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁעָה הָאָדָם עַל־עֲשָׂוָהוּ וְעֵינָיו אֶל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּרְאֶינָה" (י"ז, ז). האדם, באשר הוא אדם, יכיר בגדולת ה' העליון על כל הארץ וישעה אליו, כפי שמופיע בנבואותיו הראשונות של ישעיהו: "וְשַׁח גְּבַהּוֹת הָאָדָם וְשָׁפַל רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא" (ב', ז). (ראו על כך גם ב**פוסט של הרב יואל בן-נון**). הנביא מסביר מדוע ישראל משתווים בגורלם לגויים הארמים: "כִּי שָׁכַחְתָּ אֱ-לֹהֵי יִשְׁעֶךָ וְצוּר מְעַזְּךָ לֹא זָכַרְתָּ עַל־כֵּן תִּטְעֵי נִטְעֵי נַעֲמָנִים וְזָרְעוּ זָר תִּזְרְעוּנֵם" (י"ז, י). ישראל בחרו לוותר על הקשר הישיר עם ה', ובמקום לחסות בצלו הם העדיפו לחסות בצל עמים זרים. כתוצאה מכך, גידוליהם גידולי זרים (השימוש בשם 'נַעֲמָנִים' אולי אף בא לצלצל על השם הארמי 'נעמן') וגורלם כגורל הגויים. (הסבר נוסף ליחס בין הישענות ישראל לארם ובין נבואת המשא ראו ב**פוסט של הרב אורי שרקי**).

מפגש מס' 48

לימוד בקבוצות

ספר ישעיהו פרקים י"ז - כ"א

נושא השיעור: משאות הגויים בספר ישעיהו

קבוצה ג - משא מצרים (פרקים י"ט-כ')

לימדו את משא מצרים, מתוך תשומת לב לנקודות הבאות:

- מהי הפורענות עליה מנבא הנביא לעם זה?
- מדוע מגיעה הפורענות?
- האם ישנו מסר לישראל? אם כן, מהו?
- בחרו פסוק או שניים המבטאים לדעתכם את עיקרה של הנבואה או מטרתה.

לפניכם הסבר קצר על משא מצרים:

גם משא מצרים, כמשאות הקודמים לפניו, פותח בפורענות א-להית שתבוא על מצרים - תככים פנימיים ומאבקי כוחות, במקביל לאסון טבע של התייבשות היאור, מקור כלכלת מצרים ומזונה. אמנם, בנבואת המשא הזו יש לישעיהו ציפיות מיוחדות ממצרים: "ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען ונשבעות לה' צבאות... ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה':... ונדע ה' למצרים וידעו מצרים אתה' ביום ההוא ועבדו זבח ומנחה ונדרו נדר לה' ושלמו" (י"ט, יח-כא). ישעיהו מצפה ממצרים לתשובה ברמה גבוהה יותר משאר העמים. ישעיהו מתאר מצב בו מצרים מחליפים את אמונתם כמעט לגמרי. יתכן שהסיבה לפער הזה הוא שמצרים משופעת במים, ונחשבת "כגנה" כארץ מצרים" (בראשית י"ג, י). השפע בארץ מצרים נותן תחושה של חוסן ליושבים בה, ומנתק אותם מהתלות בה'. זאת לעומת ארץ כנען אשר "לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק... ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתהמים: ארץ אשריה' א-להיה דרש אתה תמיד עיני ה' א-להיה בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים י"א, י-יב) בארץ כנען האדם תלוי בגשמים על מנת להתקיים, ועל כן הוא זקוק לה' וקרוב אליו תמיד בתפילה. ישעיהו מתאר את התייבשות הנהר המשקה את מצרים, וכתוצאה מכך, מצרים תהפוך להיות תלויה בה', ותושביה יכירו בכך ויפנו אל ה' בתפילה (ראה עוד בפוסט [מאת הרב מנשה וינר](#)). בנוסף, מצרים הייתה כור ההיתוך של ישראל וביציאתם משם בכוחו של ה' זכו להפוך לעמו. כעת משווה ישעיהו את מצרים לישראל, ומתאר כיצד יושיע ה' גם אותם, יכה וירפא: "כייצעקו אליה' מפני לחצים וישלח להם מושיע ורב והצילם:... ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא ונשבו עדיה' ונעמתי להם ורפאם" (י"ט, יט-כב). (עוד על כך בפוסט [מאת הרב אביה הכהן](#)). נראה כי הבחירה במצרים מהווה מעין סמל למה שיתרחש בעולם כולו: העמים המשעבדים את ישראל יהפכו גם הם לעמים המכירים בה' ויקבלו יחס מיוחד מאת ה'. הנבואה אף מסיימת בחיבור משולש של עמים הקוראים בשם ה' - אשור ישראל ומצרים - ויחד מביאים ברכה בקרב כל הארץ: "ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ: אשר ברכו ה' צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל" (י"ט, כד-כה). חלקו השני של משא מצרים (פרק כ') גם הוא נוגע למפלתה, אך מכוון דוקא לעמים הסובבים אותה וסומכים עליה לישועה מפני אשור. בנושא זה ניגע בעזרת ה' בהמשך ספר ישעיהו.

מפגש מס' 48

לימוד בקבוצות

ספר ישעיהו פרקים י"ז - כ"א

נושא השיעור: משאות הגויים בספר ישעיהו

קבוצה ד - משא צור (פרק כ"ג):

לימדו את משא צור, מתוך תשומת לב לנקודות הבאות:

- מהי הפורענות עליה מנבא הנביא לעם זה?
- מדוע מגיעה הפורענות?
- האם ישנו מסר לישראל? אם כן, מהו?
- בחרו פסוק או שניים המבטאים לדעתכם את עיקרה של הנבואה או מטרתה.

לפניכם הסבר קצר על משא צור:

בימי קדם הייתה צור עיר מסחר מרכזית. אנשיה היו יורדי ים ששטו לרחבי אירופה ואפריקה והביאו סחורות ומכרו אותן ליושבי אסיה ואגן הים התיכון. כאשר ישעיהו מנבא על חורבנה של צור ע"י אשור, הוא אמנם לא מסביר בדיוק מה חטאה, אך מתקבל על הדעת שגם כאן הביאה אותה ההצלחה הגדולה לידי גאווה.

אמנם, ישעיהו מוסיף בסופה של הנבואה ביקורת נוספת: "קָחִי כְנֹר סִבִּי עִיר זֹנָה נִשְׁכָּחָה הֵיטִיבִי נֶגְן הַרְבֵּי־שִׁיר לְמַעַן תִּזְכְּרִי" (כ"ג, טז). נראה כי דימוי זה בא לתאר את הפתיחות הרבה של העיר, המכילה בתוכה סוחרים מכל העמים ומהווה מקום מפגש לבליל של תרבויות ואמונות. פתיחות כזו אולי גבתה מחיר כבד מצור, שלא יכלה להישאר נאמנה לתרבותה המקורית ולשיוכה העצמי (ואולי זה היה הגורם להתדרדרות היחסים בינה לבין ישראל). (ראה על כך ב**פוסט של יהושע קליין**).

בכל זאת, כאשר מנבא ישעיהו כי צור עוד תשוב לאיתנה לאחר שבעים שנה, הוא לא מצפה שצור תסגור את שעריה, אלא תנתב את פתיחותה אל הקודש, להעשרה רוחנית וחומרית של ישראל שכניה: "וְהָיָה מִקֵּץ שְׁבַע־עִים שָׁנָה יִפְקֹד ה' אֶת־צֹר וְשָׁבָה לְאַתְנֶנְהָ וְזָנְתָה אֶת־כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: וְהָיָה סַחְרָה וְאַתְנֶנְהָ קֹדֶשׁ לַה' לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחְסַן כִּי לִישָׁבִים לְפָנָי ה' יְהִיָּה סַחְרָה לְאָכַל לְשִׁבְעָה וְלִמְכָסָה עֲתִיק" (כ"ג, יז-יח). (עוד על כך ב**פוסט מאת הרב אורי שרקו**)